

Nakon toga autor kroz pojedine veće cjeline – obrađuje ustrojstvo rada i probleme u radu do zatvaranja fakulteta (21-32), nastavu (33-40), nastavnike (42-57), studente (58-77). Završava zaključkom (85, 86), te popisom izvora i literature (87, 88). Na kraju su priložene ilustracije (93-120).

U Subotici je školskom izobrazbom, školske 1933./34. bilo obuhvaćeno preko 13.000 mladih, od čega ih je na Pravnom fakultetu bilo 500, a od ukupno 384 nastavnika 13 ih je radilo na tom fakultetu. Na samome početku rada upisana su 103 muška studenta i samo i 3 studentice. Omjer, gdje su prevladavali slušatelji – muškarci, ostao je u cijelom razdoblju.

Vrlo je korisno što autor ne prenosi samo podatke iz istraženog arhivskog gradiva, nego na temelju njih izvlači i daje vlastite zaključke, koji potpunije oslikavaju njegovo razumijevanje teme, pa tako na pr. ocjenjuje: ... *studente je iritirao najčešće odbojan stav Subotičana prema njima, od samog osnutka fakulteta (str. 69). Većinsko mađarsko, a potom hrvatsko stanovništvo, osnivanje fakulteta i dolazak studenata sa strane, doživljavalo je kao još jedan oblik penetracije srpstva i pravoslavlja u posve katoličku sredinu (isto). Jednako tako u zaključku navodi i zbog stalnih sukoba suprotstavljenih nacionalnih interesa Pravni fakultet u Subotici umjesto kohezijskog faktora, bio je čimbenik međunacionalnog antagonizma (str. 85).*

Mnogi studenti povijesti se s arhivistikom i arhivima upoznaju tek ovlašt u okvirima nastavnih planova i programa. Rijetki su oni koji pronalaze motive da se s njima bliže upoznaju, a još rjeđi oni koji u njima sustavno istražuju. Ako

se složimo da je jedan od osnovnih postulata povijesti upućenost na vrela i to u prvom redu upravo ona najvrjednija – arhivska, primjer da se za sastavljanje i pisanje diplomskog rada odabere upravo tema o Pravnom fakultetu u Subotici i rabi sačuvano arhivsko gradivo i kvalitetno metodološki znanstveno-stručno interpretira, samim time zaslužuje svaku pohvalu. Upravo takav je bio pristup Kalmana Kuntića i tim više njegov uradak predstavljen kroz ovu knjigu omogućava nam da se upoznamo kako s poviješću Pravnog fakulteta tako i s bogatstvom sadržaja korištenih dokumenata, ali i presjekom društveno političkih zbivanja koja su se zrcalila u njegovu djelovanju.

Stevan Mačković

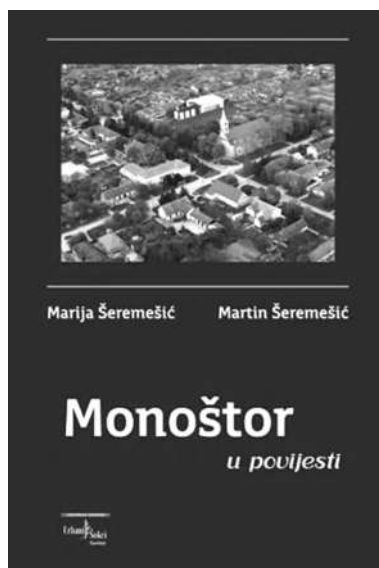
Marija Šeremešić, Martin Šeremešić, *Monoštor u povijesti do polovice XX. stoljeća*, Udruženje građana „Urbani Šokci“, Gradska biblioteka „Karlo Bijelicki“, Sombor, 2016., 126 str.

Knjiga je podijeljena na osam kratkih poglavlja nejednake historiografske vrijednosti: „Tko su Šokci Bačkog Monoštora?“ (5-27), „Bački Monoštor“ (30-39), „Iseljavanje iz Bačkog Monoštora“ (41-59), „Useljavanje u Bački Monoštor“ (61-64), „Sakralni objekti“ (65-77), „Školstvo u povijesnim crtama“ (79-84), „Ustanove kulture, društva, knjižnice“ (85-99) i „Poznati Monoštorci“ (101-115). Knjizi je pridodan i prikaz prof. dr. sc. Ljiljane Kolenić („Prikaz knjige Marije i Martina Šeremešića o Bačkom Monoštora“, 117-124) s Odsjeka za hrvatski jezik i književnost (Katedra za hrvatsku jezičnu povijest i

hrvatsku dijalektologiju) Filozofskog fakulteta u Osijeku. Metodologija istraživanja ondje nije posebno tematizirana, nego je samo naznačena na početku prvog poglavlja: „U istraživanju o podrijetlu Šokaca gornjeg Podunavlja, posebice Bačkog Monoštora, korišteni su podaci iznijeti u do sada dostupnim dokumentima ili u već ranije izrečenim ocjenama te poznate i utvrđene činjenice. Osim toga navode se i pretpostavke koje osnovano mogu biti istinite, no bez pretenzija da su one znanstveno dokazive (podcrtao L. J.). Kao i ostali istraživači koji su se bavili prošlošću Šokaca, susretali smo se s činjenicama da je o njima vrlo malo pisano i da postoji neznatni broj dokumenata koji bi se mogli koristiti u razjašnjavanju njihove povijesti“ (str. 5).

Najslabije je prvo poglavlje koje se tiče podrijetla Šokaca Bačkoga Monoštora. Obiluje općim mjestima. U potrazi za odgovorom na pitanje, autori su nabrojali niz događaja i procesa od ranog srednjega vijeka do konca turske supremacije u Podunavlju, za koje su pretpostavili da su mogli imati veze sa Šokcima. Pritom su napravili nekoliko pogrešaka, od kojih navodim dvije ozbiljnije.

„Ugarski kralj Ladislav 1437. godine konstatira da pod najezdom Turaka sve više Srba dolazi iz Raške u Bodrošku i Bačku županiju i miješa se sa starosjediocima katoličke vjere“ (str. 19). Ova rečenica je preuzeta od osnivača, prvog novinara, urednika i ravnatelja *Somborskih novina*, i to u gotovo neizmijenjenom obliku: „Kralj Ladislav konstatuje da su Srbi došli i u bodrošku županiju; dolaze iz Raške i Bosne, zauzimaju Srem, već su i na drugoj obali Dunava, u bačkoj i bodroškoj županiji, gde kao

krivovernici izmešano žive sa starosedelačkim stanovništvom“ (Beljanski, Milenko. 1972. *Tragajući za Bodrogom i Monoštor* (sic!) *do kraja osamnaestog veka*. Sombor: sopstveno izdanje, str. 16). Međutim, u vrijeme kada je stigla vijest da Srbi žive u Bačkoj i Bodroškoj županiji izmiješano sa starosjediocima katoličke vjere, na hrvatsko-ugarskom prijestolju nalazio se Žigmund Luksemburški (1387. – 1437.). Naslijedio ga je Albert Habsburgovac (1437. – 1439.), poslije čije smrti se u Ugarskoj i Hrvatskoj razvila borba za prijestol između pristaša Habsburgovaca i Jagelonaca, tj. Vladislava I. Jagelovića (1440. – 1444.) i tek rođenog Alberta sina Ladislava Posmrčeta (1440. ili 1444. – 1457.). Uostalom, ondje uopće nije riječ o ugarskom kralju, nego o požeškom županu Ladislavu (comes comitatus de Posega). On je 25. veljače 1437. godine u Đakovu izdao ispravu u kojoj je „svima kojih se tiče“ (quibus expedit universis) naznačio, među ostalim, sljedeće:

- „da veći dio gore spomenutih predjela Srijema nastanjuju Rašani“ (quatenus maiorem partem predictarum parci-um Syrmie Rascianos inhabitare);
- „premda neki gradovi i sela nose kršćansko ime, u većini njih žive Rašani i Bosanci pomiješani s kršćanima“ (licet tamen quedam civitates et ville christiano nomine funguntur, tamen in quamplurimis Rasciani et eciam Boznenses cum christianis mixtim commorantur);
- „s druge strane Dunava (tj. na bačkoj strani – primj. L. J.) približno na udaljenosti od jedne milje žive Rašani i bosanski heretici pomiješani sa kršćanima“ (ymmo ex altera parte Danubii quasi per spacium unius miliaris vel circa mixtim Rasciani et Boznenses heretici cum christianis moram faciunt personalem) (Fermendžin, Eusebius. 1892. Acta Bosnae potissimum ecclesiastica cum insertis editorum documentorum registis ab anno 925 usque ad annum 1752. Zagrabiae: Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium, 159).

Ovo, nažalost, nisu finese koje je teže uočiti, nego opće poznate činjenice, kojima se i u srbijanskoj i u hrvatskoj medievistici daje ogroman značaj (vidjeti: Beretić, S., XV. stoljeće u Somboru, *Zvonik*. God. XVI., br. 4 (162), travanj. <http://www.zvonik.rs/arhiva/162/povijesni.html> – pristupljeno 10. ožujka 2018.); Deman, Dominik. 2010. Jakov Markijski u srednjovjekovnoj Ugarskoj. *Godišnjak za znanstvena istraživanja ZKVH 2* (2010), str. 9-31; Skenderović, Robert. 2017. *Povijest podunavskih Hrvata (Bunjevaca i Šokaca) od doseljavanja do propasti Austro-Ugarske Monarhije*.

Subotica: Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata; Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, 24).

„Potvrdu ove tvrdnje nalazimo u članku ‘Crte iz prošlosti Bunjevaca i Šokaca’ objavljenom u listu *Danica* 2. travnja 1934. u kojem autor članka navodi osmanlijske teftere i navodi: ‘na našem jeziku Marin Ibrašimović (sic!), beogradski biskup je godine 1649. krizmao u selu Santovu, gde se okupe i svi virnici iz okolnih sela čiji su stanovnici katolički Dalmatinci bili. Ova su sela Gara, Breg, Kolut i Monoštor’“ (str. 24). Nepravilni oblik *Ibrašimović* je vjerojatno preuzet od osnivača, prvog novinara, urednika i ravnatelja *Somborskih novina*. Još je Ante Sekulić primijetio da Beljanski griješi u pisanju prezimena beogradskog biskupa: „M. Beljanski – valjda omaškom – piše Ibrašimović“ (Sekulić, Ante. 1980. *Somborski karmel*. Uz 75. obljetnicu dolaska karmelićana u Sombor. *Croatica Christiana periodica*, Vol. 4 No. 5. lipnja, str. 179; Isti. 2001. Karmelićanski prinosi hrvatskoj kulturi. Zagreb: Sekcija Društva hrvatskih književnika i Hrvatskog centra P.E.N.-a za proučavanje književnosti u hrvatskom iseljeništvu, str. 190). Uostalom, to nije toliko velika pogreška. Važno je istaknuti da nam vizitacija beogradskog biskupa Marina Ibrašimovića 1649. godine nije poznata ni iz kakvih turskih teftera, nego iz spisa Arhiva Svete kongregacije za širenje vjere (Sacra congregatio de propaganda fide) u Rimu. Scrittura Originali riferite nelle Congregazioni Generali (kratica: S. O. C. G), I. Serie, Lettere (Bosna) vol. 125, 218, 305. (Fermendžin 1892, 467-468; Zach, Krista. 1977. Die Visitation des

Bischofs von Belgrad, Marin Ibrišimović, in *Türkisch-Ungarn* (1649), *Ungam-Jahrbuch* 8, str. 1).

U neku je ruku i razumljivo što je ovo poglavlje ispalo slabo, jer istraživanja na temu podrijetla Šokaca nisu urodila nikakvim konkretnim rezultatima, niti su uostalom mogla.

Drugo poglavlje donosi osnovne podatke iz povijesti Bačkog Monoštora od njegovih najranijih spomena u izvorima do 1953. godine.

Treće se poglavlje tiče i danas aktualnog trenda – iseljavanja iz Monoštora. Čini se najvjerodostojnijim. Migracijska kretanja Monoštoraca, kako je ondje prikazano, do polovice 20. stoljeća uglavnom su bila unutarnjeg karaktera, „jer su se odvijala unutar regije, iako su se vlast i granice u regiji u tom razdoblju često mijenjale“ (str. 41). Kao primjer izdvojeni su pojedinci i obitelji Monoštoraca koji su odselili u sljedeća slavonska i srijemska mjesta:

- Vrbica: Gjanić (Đanić), Filaković, Fucin, Gužalić, Jerković i Rici, Marković, Mrvić (Mrvičin), Pavošev, Pejak Pašić, II. grana Pavošev, Periškić, Šeremešić, Šuvak, Turkalj, Vaištanac, Vakoš, Ećimović-Đanić i Doskoć;
- Mrzović: Karajkov/Karajko;
- Retkovci: Burgin, Ivkov, Kusturin, Mrđanov, Mrvičin, Nikolin, Šeremešić/Šeremešić, Somogyvaracz/Šomođvarac, Šimunov, Tomašev, Vinkov;
- Đeletovci: Čulić, Forgić (Vorgić), Kovač/Kovač, Mrvičin, Pašić, Pejak, Štrangar i Šuvak.

Posebno potpoglavlje posvećeno je iseljavanju Monoštoraca u Sombor između 1919. i 1939. Navedeni su razlozi njihova odlaska, dio grada gdje su

se najviše koncentrirali te njihova najčešća zanimanja (krojači, kirijaši i sl.). Kao najpoznatija prezimena sada već somborskih Šokaca izdvojena su sljedeća: Karajkov, Periškić, Forgić, Đipanov, Kovač, Vajštanac i Čatalinac. U ovom su poglavlju spomenute migracije u prekoceanske zemlje (Amerika, Argentina i Urugvaj), ali nije objašnjeno u kakvoj su vezi s Monoštorcima.

Četvrto poglavlje donosi najznačajnije podatke iz demografske povijesti Monoštora od vremena bune erdeljskog kneza Franje II. Rákócziya (1703. – 1711.) do kolonizacije 1946. godine.

Peto poglavlje tiče se sakralnih objekata u Monoštora i u njegovoj blizini (Bodrog). I ondje se može uočiti nekoliko faktografskih, a nažalost i tipografskih pogrešaka, te zabluda, nedorečenosti i nepreciznosti. To sve skupa otežava čitatelju da shvati značaj prostora današnjeg Bačkog Monoštora u crkvenoj i feudalnoj povijesti. Prva i očita: „Središta vjerskog, obrazovnog i kulturnog života našeg naroda u dalekoj prošlosti bili su samostani i župe. Gradili su ih milodarima svojih vjernika (sic!) pavlini, franjevci, dominikanci i fratri drugih redova, koji su djelovali na ovim prostorima kao i kalački nadbiskup uz patronate dobrostojećih obitelji“ (str. 65). Malo je vjerojatno da su se isključivo od dobrovoljnih priloga vjernika – tzv. milodara (lat. *elemosyna*) – gradili samostani i župa. Milodar je eventualno pokrивao troškove oko dekoriranja enterijera. Župe i samostani su imali svoje posjede s kmetovima od kojih su redovito ubirali desetinu (lat. *decima*), devetinu (lat. *nona*) i druge prihode.

Iz povijesti hrvatsko-ugarskog feudalnog prava poznato je „da veliki dio

prelatskih dobara potiče od kraljevskih donacija, te da su prelati uslijed izjednačenja s plemićima bili oslobođeni od javnih tereta, kao poreza, podavanja, rekvizicija i t. d., dakle, da su uživali ova ogromna dobra bez tereta, dočim su s druge strane još imali pravo na pobiranje devetine i desetine od svojih podanika (članak 6.: 1351. i 48.: 1492)“ (Galić, Z. Ivan. 1910. O oporučnoj sposobnosti i zakonskom nasljedovanju iza katoličkih duhovnih osoba. *Mjesečnik pravničkoga društva u Zagrebu* 11, str. 1009-1010). Tako primjerice šesti zakonski članak hrvatsko-ugarskog kralja Ludovika iz 1351. godine propisuje sljedeće: „Prelati i crkveni dostojanstvenici koji imaju kmetove neka prvo ubiraju desetine, a poslije toga, isto tako, deveti dio od svih njihovih plodova i vina“ (lat. Praelati quoque, et viri ecclesiastici jobagiones habentes, primo decimas, post haec similiter nonam partem omnium frugum suarum, et vinorum ipsorum exigant) (Vardy, S. B.; Grosschmid, Geza; Domonkos, Leslie S. 1986. *Louis the Great: King of Hungary and Poland*. New York: Columbia University Press, str. 463 i 478).

Kada se ima u vidu gore rečeno, mnogo se lakše razumiju navodi koji se tiču posjedovnih odnosa u feudalnoj Ugarskoj. Nažalost, autori ni ondje nisu pokazali veći historiografski interes, nego su samo prenijeli Sekulićeve navode: „Bodrog se u dokumentima spominje i u darovnici ugarskog kralja Stjepana I. kojom neko zemljište u Bodroškoj županiji daruje opatu iz Tihanja (Tihany na Blatnom jezeru – primj. L. J.). Župa je postojala već 1188. godine. Tada je kalački i bački nadbiskup Saul pravo ubiranja desetine (sic!) predao Kaptolu,

a to je pravo glave bodroške župe potvrdio 1198. godine papa Inocent III.“ (str. 66). Tzv. Tihanjaska zakladna listina ili zakladnica (mađ. Tihanyi alapítólevél) iz 1055. godine, kojom su opatiji u Tihanyu na Blatnom jezeru (in loco, qui vulgo dicitur Tichon, super Balatin) određeni posjedi i prihodi za održavanje, važan je dokument mađarske pravne povijesti. Nju nije donio sveti kralj Stjepan I. (997. – 1038.) – Sveti Stipan u Bunjevaca i Šokaca – nego Andrija (1046.–1060.) – „nepobjedivi kralj Mađara“ (lat. Pannoniorum invictus Rex). On je, među ostalim, ovom samostanu darivao „trećinu poreza od sajma u Šomodju, a isto tako i trećinu u Tolni sa skelom i porezom (lat. terciam partem forensis tributum (sic!) de Sumig et cum eo similiter terciam partem in Thelena cum portu et tributu).

Uostalom, toponim Bodrog ne spominje se uopće u originalnoj tihanjskoj zakladnici iz 1055., nego u falsifikatu iste iz 1416. godine, koji sadrži sljedeću interpolaciju: „Cum hiis omnibus, que iam scripta sunt, addidit bonus rex villam Besenev vocatam, que est inter aquam Tulgusfoka inter Danobium et stagna Voyas, Uermerthoua et Striten necnon Bodrug, que cum hiis omnibus aliisque apendiciis nullo contradicente cedit in jus prefate sancte ecclesie. / Sa svim ovim (posjedima – primj. L. J.), koji su navedeni, pridodaje dobri kralj (Andrija – primj. L. J.) selo Besenev, koje se nalazi između potoka Tulgusfoka, između Dunava i bara Voyas, Uermerthoua, Striten i Bodrug, koje se bez prigovora stavlja sa svim ovim i drugim dodatcima pod upravu spomenute svete crkve (Erdélyi, László. 1906. *A tihanyi apátság kritikus oklevelei*. Három

melléklettel. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, passim.; Györffy, György. 1963. Az Árpád-kori Magyarországi történeti földrajza I. Budapest: Akadémiai Kiadó, str. 707).

Dakle, i crkvenu povijest u Bačkom Monoštoru treba promatrati u kontekstu pravno-imovinskih odnosa, jer Katolička crkva nije bila samo duhovna institucija, nego i pravna osoba – vlastelin. Prema tomu, ona je morala voditi skrb ne samo o dušama svojih vjernika, nego i o svojoj imovini. Stoga nas ne treba čuditi što je nakon 1918. došla pod udar vlasti. Tako je rimokatolički kantor u Monoštoru, Stjepan Knežević, u procesu nacionalizacije ostao bez svojih šest jutara zemlje. Kada je izračunao životne troškove, zaključio je da bez tih šest jutara „za cijelo može uzeti prosjački štap u ruke“. U utoku (molbi) od 21. ožujka 1921. molio je vlasti da mu vrate zemlju, ili, ako je to nemoguće, nekako omogućuje pristojna sredstva za egzistenciju: „Ako bi Visoko ministarstvo vera po podnesenim molbama s organizacijom plaće i mirovine omogućio opstanak kantora, ovijem načinom bi odustao od prava uživanja upitne 2/4 sesije zemlje“. Umjesto kompromisa, vlasti su se obratile okružnom sokolskom odboru u Somboru, koji je u odluci od 30. rujna 1921. istaknuo „da je Stjepan Knežević i politički nepouzdan, te da je zbog toga od strane upravnih vlasti već i uklonjen i Monoštora, te da nema razloga da mu se mimo jasnog zakonskog naredjenja ikakva izuzetna milost čini“ (Arhiv Jugoslavije, fond br. 69. fasc. 43, jedinica br. 69).

U potpoglavlju „Župa sv. Petra i Pavla, Bački Monoštor“ izdvojeni su najvažniji trenutci u povijesti ove župe

neposredno prije njena utemeljenja 1722. godine do polovice 20. stoljeća. Izdvojena je institucija *četarica* – djevojaka koje su održavale crkvu. Prijeteće ratne okolnosti u povodu kojih se svake godine 13. listopada obilježava „Zavitni dan“, pogrešno su datirane u listopad 1945., kada je Drugi svjetski rat (1939. – 1945.) rat bio gotov i na Pacifiku. Od ostalih sakralnih spomenika vrijednih pažnje navedeni su križevi, kipovi, kapelice, svetište Vodica, Kalvarija i groblje. Pratećim ilustracijama nedostaje opis.

Šesto poglavlje kronološki prati razvitak prosvjetnih institucija u Monoštoru od početka rada Katoličke osnovne škole 1752. do 1964. godine, kada je osnovna škola ponijela ime „22. oktobar“.

Sedmo poglavlje donosi osnovne podatke o ustanovama kulture, društvima i knjižnicama, i to: Bodrog-Monostorszeghi Egyesület, Monostorszegi olvasokor, Nova čitaonica, Obrtni krug, Šokačka čitaonica, Švapsko-njemački prosvjetni savez, Dom zanatlijske omladine, Sokolsko društvo, Križarsko bratstvo i sestrinstvo, Hrvatsko seljačko pjevačko društvo „Šokac“ i Dom kulture.

Osmo poglavlje donosi biografije poznatih Monoštoraca: Josip Pašić, Marin Marković, Ivan Keravin, Nikola Đipanov, Stipan Bešlin i Ivan Kovač.

Priložene slike nemaju opis, niti naznaku odakle su, odnosno iz kojeg su izvora preuzete, što umanjuje njihovu vrijednost kao ilustracija.

Kada se sve sabere i oduzme, može se zaključiti da su najvjerodostojniji i najkorisniji dijelovi ove knjige oni koji se tiču novijega razdoblja povijesti (20. st.), dok se davna prošlost nalazi pod velikim naslagama faktografskih pogrešaka, zabluda, nedorečenosti i nepreci-

znosti. Ukloniti te naslage nije lak, niti imalo zahvalan posao. On iziskuje dodatne napore. Ako se ranijim istraživačima (Beljanski i Sekulić) mogu oprostiti i grube pogreške, drukčije se pak treba odnositi prema današnjim koji raspolažu većim mogućnostima. Naime, znanje je zahvaljujući internetu (posebice društvenim mrežama) dostupno više nego ikada prije. Do podataka se relativno lako dolazi. Veći je problem njihova kontekstualizacija. Ondje historik pokazuje koliko zapravo poznaje materiju. Bunjevačko-šokačka historiografija prepuna je naslaga kojih se treba osloboditi kako bi mogla uroditi korisnim plodom. Nećemo je unaprijediti ako joj prinosimo „pretpostavke, koje osnovano mogu biti istinite“.

Luka Jaramazović

Zbornik radova stručne tribine o životu i delu Tumbas Pere Haje, ur. Marinko Piuković, Subotički tamburaški orkestar, Subotica, 2016., 72 str.

Zbornik radova o životu i djelu Pere Tumbasa Haje je nastao na temelju izlaganja sedam predavača na znanstvenom skupu održanom 28. lipnja 2016. godine u Čitaonici Gradske knjižnice u Subotici. Znanstveni skup je organiziran u povodu 125 godina od rođenja Pere Tumbasa Haje.

„Muzička zaostavština Pere Tumbasa Haje“ naslov je izlaganja Stipana Jaramazovića. U ovome radu autor donosi kompletni popis notnih partitura koji se nalaze u zbirkama u Gradskoj knjižnici i Gradskom muzeju u Subotici. Popis je napravljen po rednim brojevima, naslovu kompozicije i kompozicijske forme (potpurie, smesa, marš, valcer, tango,

intermezzo, swing, menuet, rukovet, šlager, evergreen, csárdás /čardaš/, arije, komad, serenada). Možemo zaključiti da je u zaostavštini sačuvano 35 skladbi, 98 aranžmana tradicijskih melodija, 181 popularna glazba, što u konačnici daje zbroj od 314 sačuvanih partitura Pere Tumbasa Haje.

„Pere Tumbas Hajo, pedagog i profesionalac“ bilo je izlaganje Marinka Piukovića u kojemu se navode razdoblja u kojima je Hajo djelovao u spomenutim segmentima rada. Razdoblje od 1921. do 1938. obilježava njegov pedagoški rad u kulturnim društvima prijeratne Subotice (Kolo mladeži i Sokolsko društvo). Nakon toga dobiva angažman u tamburaškom orkestru Radio Beograda gdje u razdoblju od 1938. do 1941. biva profesionalno angažiran kao instrumentalist. Nakon II. svjetskog rata vraća se u Suboticu i nastavlja raditi na pedagoškom planu u novoformiranim društvima „Ivan Goran Kovačić“ i napose KUDŽ „Bratstvo“. Izlaganje je obogaćeno s 12 autentičnih fotografija koje su osnova za pisanje ovoga teksta.

„Legenda tamburaškog sviranja“ je osvrt dr. Josipa Stantića, Hajinog suvremenika. Kod njega je učio svirati tamburu, a kasnije je bio i član tamburaškog orkestra. Iz izlaganja dr. Stantića vidimo da je Pere Tumbas Hajo bio začetnik tamburaškog odjela u Muzičkoj školi u Subotici.

„Glazbenu obitelj Tumbas (Antun, Stipan, Pere)“ predstavio je Vojislav Temunović i pri tom ukazao na glazbenu crtu obitelji Tumbas. Posebni osvrt i naglasak stavljeni su na rad i stvaranje starijeg brata, Stipana Tumbasa. Izlaganje je potkrijepljeno fotografijama obitelji Tumbas i orkestrara u kojima su braća